

**Duurzaam
Den Haag** >>

JAARVERSLAG

2019

» INHOUDSOPGAVE

	Voorwoord	4		PIJLER 3	
1	De mens centraal: de stad aan het woord	6		Energietransitie in drie focusbuurten	29
				Nieuwe Energie en Groen in de Buurt	30
2	Onze basisactiviteiten	8	4	Communicatie	32
3	Onze pijlers, impact en activiteiten	10	5	Onze organisatie	34
	PIJLER 1			Het team	34
	Loket- en platformfunctie	11		Raad van Toezicht	35
	Eerste Hulp Bij Duurzaamheid	12		Duurzame bedrijfsvoering	37
	Haagse Krach Karavaan	14		Financieel resultaat 2019	37
	Nieuwe Energie Bootcamp	16		Vooruitblik 2020	37
	PIJLER 2			Samengevatte begroting	39
	Ondersteuning impactvolle initiatieven	19			
	Werkgroep Duurzame Haagse Warmte	20			
	Knipkaart Bewonersinitiatieven	22			
	Operatie Steenbreek	24			
	Productontwikkeling met Ondernemers	26			

VOORWOORD

Stilstaan bij het voorafgaande jaar. Dat is waar een jaarverslag over gaat. Daar begin ik normaal gesproken ook mee in het voorwoord van ons jaarverslag. Maar op het moment dat ik dit schrijf, is alles verre van normaal. Voorilstaan bij 2019 lijkt nauwelijks ruimte. Bijna de hele samenleving staat stil, in de greep van het Coronavirus.

Omdat veel fabrieken stilgelegd zijn, er veel minder auto- en vrachtverkeer is, het vliegverkeer drastisch is teruggenomen en er massaal wordt thuisgebleven is de CO₂-uitstoot gedaald en is de luchtkwaliteit verbeterd. Dat zijn lichtpuntjes in een moeilijke tijd. Zolang wereldwijd duizenden mensen overlijden vanwege het Coronavirus, mensen vrezen voor hun gezondheid en die van hun geliefden en hun inkomsten en behoud van hun baan onzeker zijn, voelt het ongepast om positieve klimaateffecten van de crisis naar voren

te halen. Het zijn bovendien vooralsnog tijdelijke bijeffecten die weinig zeggen over de klimaat- en energietransitie.

Wat ik wel graag benoem, zijn de positieve effecten die het heeft op de betrokkenheid en gemeenschapszin van mensen. Door het hele land zie je de meest hartverwarmende initiatieven ontstaan van mensen die zich met hart en ziel inzetten om anderen te helpen of om mensen die het extra zwaar hebben verlichting te bieden. Zo kookt restaurantmanager van Resto van Harte, Ben Lachhab, met vrijwilligers duizenden maaltijden voor kwetsbare ouderen in Den Haag, in Scheveningen organiseert iemand tweewekelijks met een megafon een balkonquiz voor de bewoners van het verzorgingstehuis en met een actie van samenwerkende Haagse organisaties werden in één dag 12.600 mondkapjes, 650 veiligheidsbrillen en 125 paar handschoenen ingezameld.

De energie die daarvan uitgaat en de betrokkenheid die de mensen daarbij laten zien, komt uit hetzelfde vaatje als de Haagse Krach waar wij als Duurzaam Den Haag zo in geloven: het vermogen dat in ieder van ons schuilt om onze leefomgeving een stuk mooier te maken.

Met die Haagse Krach hebben ook in 2019 ontelbaar veel mensen met elkaar en met Duurzaam Den Haag kleine stappen gezet en grote sprongen gemaakt richting een duurzamere stad. We hebben we met ruim 650 inwoners persoonlijk gesproken wat de aanzet was tot een duurzame maatregel of verandering in gedrag. Dat deden we met een aantal beproefde producten en diensten die we ook steeds weer beter maken om nog meer mensen te bereiken en nieuwe doelgroepen aan te spreken. En wat het mooie en inspirerende is, dat lukt! We bereiken steeds nieuwe en heel diverse mensen met onze activiteiten.

Duurzaam Den Haag ziet de energietransitie ook als sociale opgave, als hefboom om andere problemen in aan te pakken. Sterker nog, daar ligt de sleutel, want zo lang mensen kampen met problemen die in het hier en nu veel urgenter zijn, is er meestal geen ruimte om voorrang te geven aan iets abstracts en ver weg als ‘de energietransitie’. Dat menselijke aspect wordt zo vaak vergeten. De energietransitie gaat niet over techniek maar over mensen. Het is nodig dat mensen, met verschillende zorgen en verlangens, in beweging komen. En dat lukt het best daar waar je aansluit bij wat hen bezighoudt. In het jaarverslag is te lezen hoe we dat in 2019 hebben gedaan en welke mooie resultaten we hebben behaald.

Ook in 2020 blijven we de Haagse duurzaamheidsbeweging aanjagen, versterken en groter maken. Iedereen heeft een eigen unieke bijdrage en

waarde voor het geheel, iedereen verlangt naar gezien en erkend worden; om alles te veranderen, hebben we iedereen nodig! Daarom pakken we in 2020 door op wat we in voorafgaande jaren hebben opgebouwd. Dat doen we in wetenschap dat de wereld in korte tijd is veranderd. Er is angst en onzekerheid, maar ook meer bewustzijn, aandacht en beweging voor duurzaamheid en het besef dat alles met alles is verbonden. In die wetenschap en met dat vertrouwen blijven wij doen wat nodig is om de duurzaamheidsbeweging in Den Haag te versterken.

Heleen Weening

Directeur Duurzaam Den Haag
Den Haag, april 2020

» DE MENS CENTRAAL: DE STAD AAN HET WOORD

'We juichen de duurzame beweging in de wijk enorm toe. Het past bij de rol van een buurtcentrum om bewoners mee te nemen in de ontwikkelingen die ons te wachten staan, zeker als zij daar zelf de mogelijkheden of middelen nog niet voor hebben. Vandaar onze ambitie om met de ondersteuning van Duurzaam Den Haag van Laakhage een duurzaam modelgebouw te maken, zodat de vele bezoekers hier alvast kunnen ervaren wat bijvoorbeeld plafondverwarming of een warmtepomp bijdraagt aan het comfort van een gebouw.'

**Bies Sukul, voorzitter bestuur
Trefpunt Laakhage**

'Mooi dat Duurzaam Den Haag aandacht besteedt aan wat wij als ondernemers doen om een duurzame bijdrage aan de stad te leveren. Een goede aanmoediging om meer te doen en hopelijk voor anderen inspirerend om ons voorbeeld te volgen.'

**Peter Bik horeca-ondernemer
restaurant Zebedeus**

'Tijdens een bijeenkomst van Duurzaam Den Haag in Molenwijk heb ik mijn ideeën voor een duurzame buurt actief gedeeld. Sindsdien zit ik in het buurtteam. Maandelijks komen we bij elkaar om onze ideeën over een mooie, schone en duurzame wijk te bespreken.'

**Aytekin Kurnaz van buurtteam in
Energierijk Molenwijk/Puntpark**

'Ik kom om geïnformeerd te worden over wat er speelt en ik ben benieuwd wat de mogelijkheden zijn in de toekomst. Misschien kan ik ook wat bijdragen of vaker naar dit soort bijeenkomsten, want het is goed dat jullie dit met bewoners organiseren.'

**Loek, een buurtbewoner van
Konings- en Regentesseplein
tijdens de Energierijke bijeenkomst
Konings- en Regentesseplein**

'Ik doe thuis aan energie besparen door gordijnen op tijd dicht te doen en de verwarming laag te zetten. Het is gewoon heel leuk als je er actief mee bezig bent, want dat zie je dan ook terug in je rekeningen. Handig om hier nog meer tips daarvoor te krijgen van jullie!'

**Bezoeker van Nieuwe Energie
Bootcamp tijdens het Laakfestival**

'We zijn heel blij met de ondersteuning die we kregen van Duurzaam Den Haag om via Operatie Steenbreek onze VVE te vergroenen. We hebben meer dan 75 m² groen gecreëerd! DDH wees ons ook op extra subsidie mogelijkheden bij het Hoogheemraadschap Delfland. Meerdere buurtbewoners hebben geflyerd om zoveel mogelijk mensen te betrekken. Samen hebben we een superactie opgezet!'

**Kai Bernau over de Operatie
Steenbreek-actie in het
Zeeheldenkwartier**

*Aytekin Kurnaz, bewoner
van Molenwijk en lid buurtteam
Energierijk Molenwijk/Puntpark.*

ONZE BASISACTIVITEITEN

Duurzaam Den Haag heeft voor 2019 twee basisactiviteiten benoemd:

- Ontwikkeling van gestandaardiseerde diensten en producten
- Doelgroepactivatie, ondersteund door corporate communicatie

De Ontwikkeling van gestandaardiseerde diensten en producten betreft de zorgvuldige doorlichting van de producten en diensten die we als Duurzaam Den Haag al enkele jaren in ons pakket hebben. Het is ons vertrouwde aanbod aan de stad en bewoners, zoals Operatie Steenbreek, de Haagse Krach Karavaan en het DDH Loket. In 2019 hebben we deze producten en diensten onder de loep genomen en waar nodig aangepast of uitgebreid om nog meer impact te maken. Of om het voor bewonersinitiatieven eenvoudiger te maken meer zelfstandig met DDH activiteiten aan de slag te gaan.

Doelgroepactivatie is sinds 2017 de basisactiviteit die ten dienste van de hele

organisatie en het hele palet aan projecten en activiteiten van Duurzaam Den Haag. Doelgroepactivatie gaat over het in beweging zetten van mensen. Met die kennis en het effectief inspelen op doelgroepen, kunnen we namelijk pas echt succesvol zijn in onze missie. In 2019 zijn de lessen uit het onderzoek van 2018 in de praktijk gebracht. De ene wijk is de andere niet, net als dat het van elke doelgroep van belang is na te gaan hoe het dagelijks leven eruit ziet, waar prioriteiten liggen en waar weerstand zit als het gaat om duurzaam gedrag. Aansluiten bij de leefwereld van de doelgroep en oog hebben voor kwesties die mensen als urgenter ervaren dan 'aardgasvrij' en 'klimaatadaptief' zijn dan de sleutelfactoren. Om hiermee in de praktijk aan de slag te gaan, hebben we in 2019 vier werkbladen ontwikkeld. De werkbladen volgen elkaar stapsgewijs op, waarmee je achtereenvolgens een wijkprofiel, een doelgroepanalyse, een activerings-

strategie maakt. Het vierde werkblad helpt bij het evalueren van de activiteiten die zijn uitgevoerd.

Mede dankzij de inzichten uit de basisactiviteit Doelgroepactivatie hebben we in 2019 met succes activiteiten kunnen organiseren die ook de aandacht en deelname van doelgroepen weten te trekken die in het dagelijks leven (nog) niet of nauwelijks met duurzaamheid bezig zijn. Voorbeelden daarvan zijn workshops inductie koken met onder andere een Marokkaanse vrouwenvereniging, de Nieuwe Energie Bootcamps in stadsdelen Escamp en Laak en de diverse activiteiten met de buurtteams in de drie focuswijken vanuit het project Nieuwe Energie en Groen in de Buurt. De in 2018 geformuleerde Activatieladder is in 2019 bovendien voor al onze relevante activiteiten gebruikt om resultaat te meten. De Activatieladder geeft namelijk inzicht in waar iemand zich bevindt op een schaal van 'duurzaam doen' en wat er nodig is om diegene een stap verder te brengen.

Activatieladder

» ONZE PIJLERS, IMPACT EN ACTIVITEITEN

Al onze producten en diensten voor de periode 2018-2021 zijn ondergebracht in drie pijlers. Elke pijler bevat een kernambitie van Duurzaam Den Haag, waarbij de eerste pijler het breedst is (voor de hele stad en op alle duurzame thema's) en de derde pijler het smalst (voor drie specifieke wijken en met focus op de thema's energie en groen). De tweede pijler zit daar qua scope tussen (voor duurzame, impactvolle initiatieven uit de hele stad). De pijlers:

i Loket- en Platform

🌱 Ondersteuning impactvolle initiatieven uit de stad

👤👤👤 (Energie)transitie in drie focusbuurten

Onze gewaardeerde fietskoeriers Aynimshet en Yshom, die met hun collega's van Humanity Cab onze evenementspullen op een duurzame manier vervoeren.

In lijn met ons streven naar impact en het sturen op resultaat is voor elke pijler een impact claim geformuleerd. Hierin wordt omschreven wat de maatschappelijke meerwaarde voor de stad is die we met de betreffende pijler en de daarmee samenhangende activiteiten beogen. Deze impact statements zijn vanzelfsprekend verbonden aan onze missie en visie.

In dit jaarverslag wordt per pijler van al onze activiteiten kort verslag gedaan op welke wijze een bijdrage is geleverd aan de geclaimde impact in de stad. Deze werkwijze zijn we in 2018 gestart en vloeit voort uit de eerder genoemde basisactiviteit Doelgroepactivatie.

PIJLER 1 Loket- en Platformfunctie

IMPACT CLAIM 1

Bewoners en ondernemers van Den Haag voelen zich gestimuleerd om duurzaam aan de slag de te gaan en gesteund als ze daarbij tegen vragen en obstakels aanlopen.

Deze pijler gaat over het activeren en ondersteunen van bewoners en ondernemers in het zetten van een stap naar duurzame maatregelen en/of duurzaam gedrag. Mensen kunnen via verschillende kanalen bij ons terecht om on- en offline vragen te stellen en antwoorden te vinden, te zien én te laten zien wat er in de stad al gebeurt (inspiratie en sociaal bewijs) en te vinden wat ze nodig hebben om de stap naar verduurzaming ook daadwerkelijk te nemen.

i EERSTE HULP BIJ DUURZAAMHEID

EERSTE HULP BIJ DUURZAAMHEID BIEDEN WE AAN IEDEREEN IN DEN HAAG DIE DUURZAAM AAN DE SLAG WIL OF AL IS

In 2019 hebben we op vaste middagen inloopspreekuren georganiseerd in de Centrale Bibliotheek, en in de loketten in onze drie focuswijken, te weten Koningsplein/Regentesseplein en omgeving (Loket Bij Weimar), Moerwijk-Oost (Loket Team Heeswijk) en Molenwijk/Puntpark (Loket Laakhage). Daarnaast hebben we mensen verder geholpen via onze veelgestelde vragenpagina op de website, telefonisch,

Zien, proeven en zelf proberen: koken zonder aardgas. Demonstratie inductiekoken tijdens de Nieuwe Energie Bootcamp in Laak.

via de infomailbox en via onze social media kanalen door bijvoorbeeld het delen van tips en weetjes.

In 2019 zijn bovendien extra activiteiten en materialen ontwikkeld om nieuwe doelgroepen aan te spreken en pro-actief mensen bij duurzaamheid te betrekken. Voorbeelden daarvan zijn Het Expeditie Schone Energie spel over de energietransitie en duurzaam doen, een speciale kinderkookworkshop voor groep 7 en 8 van de basisschool over de energietransitie genaamd: Huisje voor de Toekomst, en een spel voor jongeren over voedsel en klimaat in samenwerking met Impact Kitchen. Er is afstemming geweest met verschillende samenwerkingspartners waaronder; Hou van je Huis, Natuur en Milieueducatie, Trefpunt Laakhage, ReShare Store.

» CIJFERS

147
inloopspreekuren

24
workshops

730
geregistreerde bezoekers
en deelnemers

555
vragen beantwoord via
mail of telefoon

402
mensen namen een stap
op de activatieladder

i HAAGSE KRACH KARAVAN

DE HAAGSE KRACH KARAVAN IS HET MOBIEL LOKET VAN DUURZAAM DEN HAAG OP BUURTFESTIVALS EN WIJKEVENEMENTEN

Duurzaam Den Haag trekt met de Haagse Krach Karavaan (HKK) de stad in om mensen op straat bewust te maken van mogelijkheden om groen, gezond en energiezuinig te wonen en individueel en met elkaar eenvoudig aan de slag te gaan in hun directe leefomgeving. In 2019 was de HKK een vaste aanvulling van de Nieuwe Energie Bootcamps. Daarnaast stond de HKK op uitnodiging onder andere op het

Vol verwachting bij het Energiebesparingsrad van Fortuin tijdens het Make a Change Festival op het Lange Voorhout.

Make a Change Festival, het wijkfestival Molenwijk, de Duurzaam Wonen Beurs van gemeente Den Haag en op de winterbeurs van Medisch Centrum Westeinde. Met het Rad van Fortuin, vaste aandachtstrekker van de HKK, kunnen bezoekers eenvoudige energie besparende prijsjes winnen, terwijl we met hen in gesprek gaan over duurzaamheid en concrete tips geven om thuis duurzaam aan de slag te gaan. Voor de maandelijkse DDH netwerkbijeenkomst in september in het bijzonder eerdere bezoekers van de HKK uitgenodigd.

Er is in 2019 samengewerkt met onder andere het Laaktheater, Bewoners Organisatie Laak-Noord, gemeente Den Haag, stadsdeel Escamp, werkgroep duurzaamheid Wijkberaad Mariahoeve, Medisch Centrum Westeinde.

» CIJFERS

8

evenementen in acht verschillende buurten

483

mensen hebben in een persoonlijk gesprek tips gekregen om duurzaam aan de slag te gaan

265

mensen namen een stap op de activatieladder

25

deelnemers aan de HKK community bijeenkomst

i NIEUWE ENERGIE BOOTCAMP

DE NIEUWE ENERGIE BOOTCAMP IS EEN VERZAMELING VAN OP ELKAAR AFGESTEMDE LUDIEKE ACTIVITEITEN WAARMEE FESTIVALBEZOEKERS OP EEN ACTIVERENDE MANIER KENNISMAKEN MET HET NUT EN DE NOODZAAK VAN SCHONE ENERGIE

Duurzaam Den Haag met de Nieuwe Energie Bootcamp op het drukbezochte en zonovergoten Escampfestival.

Na het succes van de twee Nieuwe Energie Bootcamps in 2018 sloten we in 2019 aan bij twee grotere festivals (Het Laakfestival en het Escampfestival) en twee kleinere wijk- of buurtfestivals (het wijkfestival Heeswijkplein en het Duurzaamheids-wijkfestival Mariahoeve). De gratis activiteiten nodigden bezoekers uit om zelf energie op te wekken en in gesprek te gaan met DDH medewerkers over hoe ze zelf thuis eenvoudig duurzaam aan de slag kunnen. De smoothiefiets, de energie-opwekkende dansvloer, de demonstratie inductiekoken en het Bespaarrad van Fortuin van de HKK trokken veel mensen. Met de knutselkaart met energiebespaartips en het Expeditie Schone Energie spel kregen bezoekers inzicht in hoe je in en om je eigen huis direct energie kunt besparen. Om thuis aan de slag te kunnen kregen alle deelnemers aan de Bootcamp tips mee in de vorm van een Fit voor de Toekomst Certificaat, doekaart of deurhanger met eenvoudige besparingstips.

» CIJFERS

4

Bootcamps in vier verschillende buurten

12.500

bezoekers op de festivals waar we stonden

624

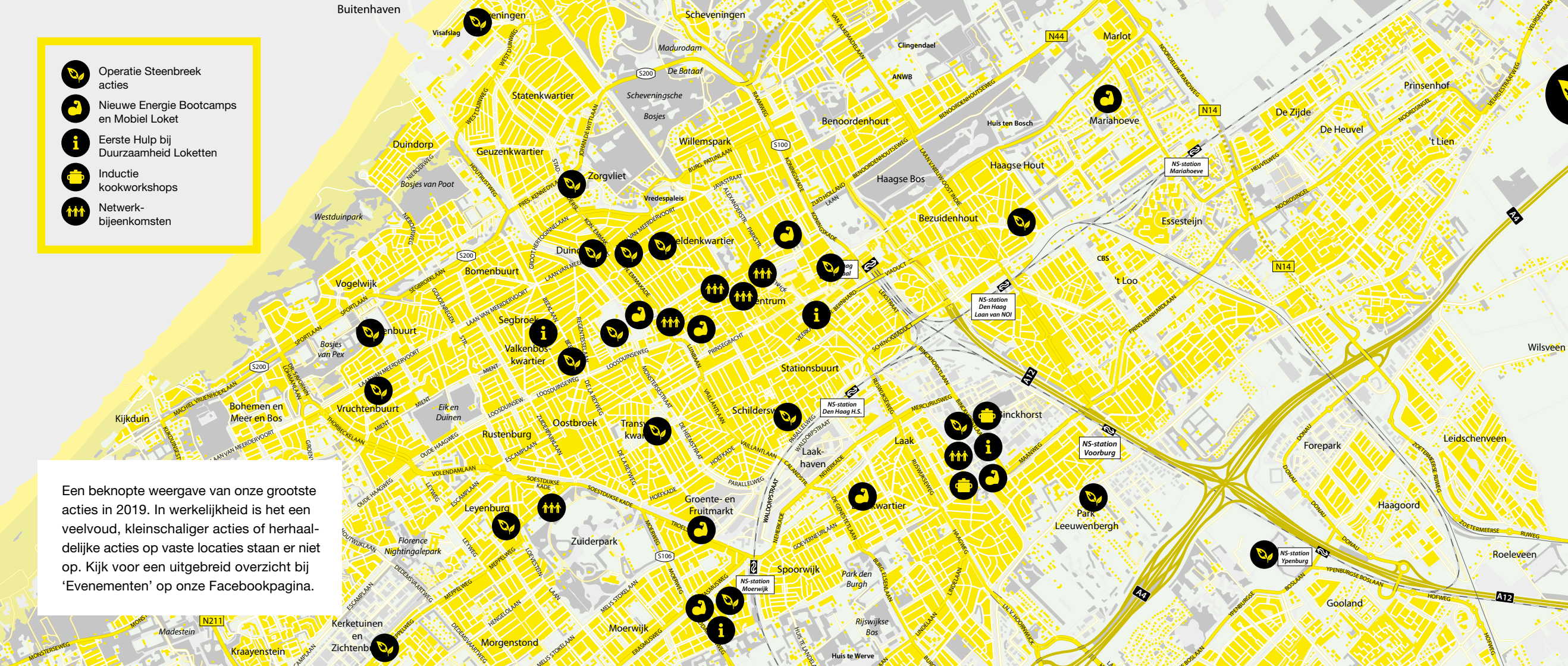
mensen hebben in een persoonlijk gesprek tips gekregen om direct duurzaam aan de slag te kunnen gaan

218

mensen namen een stap op de activatieladder

- Operatie Steenbreek acties
- Nieuwe Energie Bootcamps en Mobiel Loket
- Eerste Hulp bij Duurzaamheid Loketten
- Inductie kookworkshops
- Netwerk-bijeenkomsten

Een beknopte weergave van onze grootste acties in 2019. In werkelijkheid is het een veelvoud, kleinschaliger acties of herhaaldelijke acties op vaste locaties staan er niet op. Kijk voor een uitgebreid overzicht bij 'Evenementen' op onze Facebookpagina.

PIJLER 2 Ondersteuning impactvolle initiatieven

IMPACT STATEMENT 2

Impactvolle initiatieven van bewoners en ondernemers die de stad CO₂-neutraal en klimaat-adaptief maken worden versterkt en boeken sneller resultaat.

Deze pijler is gericht op (collectieve) initiatieven van bewoners of ondernemers die bijdragen aan het CO₂-neutraal of klimaatadaptief maken van Den Haag. De ondersteuning kan verschillende vormen aannemen maar is vaak een bijdrage in uren of in geld. De uren worden ingezet om een idee of plan te helpen ontwikkelen, uit te voeren of op te schalen. De financiële ondersteuning betreft een bijdrage uit het Klimaatfonds Den Haag. Het Klimaatfonds maakt collectieve projecten sneller rendabel en draagt daarmee bij aan het versnellen van CO₂-neutrale energieopwekking.

WERKGROEP DUURZAME HAAGSE WARMTE

IN DE WERKGROEP DUURZAME HAAGSE WARMTE VERZAMELEN EN DELEN BEWONERS VAN VERSCHILLENDE BEWONERS- INITIATIEVEN KENNIS EN ERVARING OVER HET AARDGASVRIJ MAKEN VAN HUN BUURT

Duurzaam Den Haag organiseerde in 2019 maandelijkse kennissessies en bood daarbij de leden van de initiatieven tussentijds inhoudelijke en communicatieve

ondersteuning bij het ontwikkelen van of meewerken aan buurtwarmteplannen en collectieve besparingsacties. Er zijn nieuwe leden bijgekomen en de werkgroep groeide daarmee van vijftien naar twintig buurtinitiatieven. Er zijn kennissessies gewijd aan onder andere participatie & zeggenschap, hybride warmtenetten en marktordening & beleid. De verslagen en presentaties van de kennissessies, en interviews met en filmpjes over diverse buurtinitiatieven zijn gepubliceerd op onze website en via social media. Ook heeft DDH bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van de gemeentelijke warmtevisie, alsmede aan (organisatie van) de gemeentelijke bewonersconferentie over de warmtetransitie in juni en een panelgesprek met onder andere Jan Rotmans in de Maranathakerk in november.

De Werkgroep Duurzame Haagse Warmte komt regelmatig bijeen om te werken aan een fossielvrij Den Haag, ditmaal in De Utopie.

CIJFERS

5

nieuwe buurtinitiatieven zijn aangesloten bij de werkgroep

20

buurtinitiatieven inhoudelijk, communicatief en organisatorisch ondersteund

9

kennissessies (mede-) georganiseerd, inclusief gemeentelijke bewonersconferentie in juni

15

buurtinitiatieven werken (mee) aan buurtwarmteplan (10) of verkennen opties daarvoor (5)

150

woningen verduurzaamd dankzij collectieve besparingsactie met energiecoaches

7

interviews (5) en filmpjes (2) gepubliceerd online

KNIPKAART BEWONERSINITIATIEVEN

MET DE KNIPKAART BEWONERSINITIATIEVEN ONDERSTEUNEN WE BEWONERSINITIATIEVEN DIE WERKEN AAN VERDUUR- ZAMING VAN DE STAD

De knipkaart diende in 2019 vooral ter ondersteuning van buurtinitiatieven gericht op professionaliseren en opschalen van zonnedaken en groene daken en daarnaast op vijf opkomende initiatieven (in vooral Moerwijk en Molenwijk). Er zijn zes werkgroepsessies georganiseerd rondom zonne- en groene daken. Huidige aanpakken en

kansrijke daken zijn geïnventariseerd en er is een voorstel voor opschaling gemaakt, mede in overleg met gemeente ten behoeve van het gemeentelijk programma Dakenjacht.

Communicatief hebben we inspirerende initiatieven rond verduurzaming van daken zichtbaar gemaakt van coöperatie Haagse Stroom, de Haagse Rugby Club, het Museon en de Al Hikmah Moskee. Daarnaast hebben aandacht besteed aan duurzame workshops op twee scholen in Moerwijk en het werk van stichting Klimaat-gesprekken. Ook is Team Moerwijk ondersteund bij het organiseren van een wijkdiner over betaalbaar wonen zonder aardgas. Ongeveer zestig buurtbewoners deden mee aan dat wijkdiner.

*Enthousiaste en betrokken bewoners
bijeen tijdens de Energierijke Bijeenkomst
van Kopgroep 2030, Koningsplein.*

» CIJFERS

1

werkgroep Duurzame Daken
opgezet t.b.v. bijdragen aan
gemeentelijke dakenjacht

2

pilot-projecten voor
collectieve zonnedaken en
groene daken ontwikkeld

5

duurzame bewoners-
initiatieven inhoudelijk/
organisatorisch ondersteund

9

duurzame initiatieven
zichtbaar gemaakt via
website en social media

OPERATIE STEENBREEK

OPERATIE STEENBREEK IS EEN CAMPAGNE OM MENSEN ENTHOUSIAST TE MAKEN OM HUN TUIN EN DIRECTE LEEF- OMGEVING TE VERGROENEN

Evenals voorgaande jaren heeft Duurzaam Den Haag in 2019 in opdracht van Gemeente Den Haag Operatie Steenbreek vormgegeven en uitgevoerd. Met diverse publieksacties hebben we bewoners aangemoedigd en ondersteund om de stad te vergroenen om te zorgen voor een klimaatbestendige en gezonde leefomgeving. Zo is bijvoorbeeld met bewonersgroep Bloeiend Beeklaan,

Blijde bewoners, een overvolle container en meer groen bij de Operatie Steenbreekactie in Molenwijk.

Kopgroep 2030 en Het Hoogheemraadschap van Delfland op Groene Zaterdag een succesvolle vergroenings- en regentonnenactie bij het Koningsplein georganiseerd.

We hebben in 2019 voor acties samengewerkt met diverse buurthuizen, scholen, tuindersverenigingen, bewonersorganisaties, woningcorporaties en groenbeheerders. Met onze partners van 'Groen Dichterbij' (IVN-Zuid Holland) en 'Klimaatkrachtig Delfland' (Hoogheemraadschap Delfland en Tuincentrum Ockenburg) zijn er verschillende vergroeningsprojecten ondersteund. Met Stichting Present zijn tuinen opgeknapt en vergroend en is de basis gelegd voor structurele samenwerking.

CIJFERS

20
gezamenlijke
vergroeningsacties

2.900
Haagse huishoudens
zijn betrokken geweest bij
Operatie Steenbreek-acties
in de buurt en op scholen

30.000
stenen ingeleverd

PRODUCTONTWIKKELING MET ONDERNEMERS

ONDERNEMERS EN ORGANISATIES ONDER- STEUNEN WE ALS ZIJ MET PRODUCTEN OF DIENSTEN WILLEN BIJDAGEN AAN EEN DUURZAME STAD

In 2019 hebben we de website Kijk!Duurzaam.nl gevuld met inspirerende 360graden filmpjes van verduurzaamde huizen. Er zijn energiescans voor klanten van de Rabobank gemaakt met vervolgekukentafelgesprekken over duurzame maatregelen en bijbehorende financiering. Op deze manier zijn veel mensen bereikt

Horeca-ondernemer Peter Bik van restaurant Zebedeus besloot van het gas af te gaan en deelde de voordelen van inductie koken in een interview met Duurzaam Den Haag.

die tamelijk onbekend zijn met de energietransitie en die niet uit zichzelf de stap naar de bekende voorlichtingsinstanties van de overheid maken. Het [wwwaar](#) platform is ontwikkeld en gevuld met projecten die zijn uitgevoerd door lokale duurzame installateurs. Dit vergroot hun bekendheid, waarmee de installateurs meer omzet in Den Haag kunnen realiseren. Ook is een samenwerking met [inductie070.nl](#) en [Groningen \(inductie050.nl\)](#) tot stand gebracht.

Op 15 november 2019 waren wij op gesprek in de Nicolaistraat te Den Haag. We kwamen precies op het juiste moment want de eigenaar, klant van de Rabobank, was juist bezig met het maken van plannen om de woning te verbeteren. Onder het genot van een kop koffie legden wij verschillende verduurzamingopties voor waaronder spouwisolatie, HR++ glas en gaven wij tips over het isoleren van de vloer. Later hoorden wij dat de bewoner onze tips had overgenomen en zelfs al offertes had opgevraagd.
Reinder, Duurzaam Den Haag

❧ CIJFERS

200

energiescans voor
Rabobank klanten

100

vervolg acties om de
woning te verduurzamen

5

inspirerende interviews
met Haagse duurzame
ondernemers gemaakt
en gepubliceerd

9

360graden inspiratiefilms
van verduurzaamde huizen

Bewoners van het Koningsplein en omgeving maken gezamenlijk plannen voor een aardgasvrije en groene buurt.

PIJLER 3

Energietransitie in drie focusbuurten

IMPACT STATEMENT 3

Bewoners en ondernemers in de buurten Koningsplein en omgeving, Molenwijk/Puntpark en Moerwijk-Oost voelen zich gedeeld eigenaar van de energietransitie in hun buurt.

De derde pijler wordt gevormd door het project Nieuwe Energie en Groen in de Buurt (NEGB) en richt zich op de (energie) transitie in drie specifieke buurten. Dat zijn: de Koningspleinbuurt en omgeving, Molenwijk/Puntpark en Moerwijk-Oost. We doen dat op de manier die kenmerkend is voor Duurzaam Den Haag; vertrekkend vanuit het geloof in Haagse Krach en met als doel om bewoners en ondernemers vanuit gedeeld eigenaarschap aan het stuur te zetten. Daarbij gaan we uitdrukkelijk op zoek naar de meerwaarde voor bewoners zoals betaalbare energie, nieuwe banen, versterking van de lokale economie en een mooie, gezonde en veilige leefomgeving. Zo gebruiken we de energietransitie als hefboom voor de transitie van de buurt.

NIEUWE ENERGIE EN GROEN IN DE BUURT

MET HET MEERJARIG PROJECT NIEUWE ENERGIE EN GROEN IN DE BUURT (NEGB) RICHTEN WE ONS OP DE ENERGIETRANSITIE IN DRIE BUURTEN

In 2019 heeft de verdere uitbouw van het project centraal gestaan. Ultimo 2019 zijn er in iedere buurt goed functionerende buurtteams van bewoners die steeds meer de weg naar zelfstandigheid aan het zoeken zijn. Zo wordt DDH van initiatiefnemer en kartrekker meer en meer de partner van

de buurtteams. In 2019 zijn er pilots gerealiseerd (onder andere warmte plafonds in Trefpunt Laakhage wat leidde tot een volledig verduurzamingsplan voor het Trefpunt en in Team Heeswijk in Moerwijk), zijn er in iedere buurt bewonersbijeenkomsten georganiseerd en is het buurtplan in de vorm van de transitieposter in gebruik genomen. Deze wordt nu opgehangen in de verschillende buurthuizen om bewoners te betrekken. Bovendien is gestart met de voorbereidingen voor Wijkenergieplannen. Ook werden de workshops inductie koken druk bezocht en is de handleiding voor het verduurzamen van VvE's feestelijk geïntroduceerd. In de regiegroep en de drie werkgroepen is er veel denkwerk verricht in het oprichten van coöperaties in de buurten om eigen energie op te wekken en de inkomsten ten goede te laten komen van de buurt.

Bewoners van Molenwijk/Puntpark presenteren hun ideeën voor de buurt tijdens de Energierijke Bijeenkomst georganiseerd door het buurtteam Energierijk Molenwijk/Puntpark.

CIJFERS

6

Bijeenkomsten van de Regiegroep

11

Bijeenkomsten van de verschillende werkgroepen

30

Keer kwamen de drie buurtteams in totaal bij elkaar om de voortgang te bespreken

135

Bewoners namen actief deel aan één van de drie georganiseerd bewonersbijeenkomsten

91

deelnemers aan workshops inductie koken

COMMUNICATIE

In 2019 zijn we met Haagse Krach vooruit gegaan om de bewoners van Den Haag die duurzaam (willen) doen, te stimuleren en te ondersteunen. Corporate communicatie ondersteunde in de volle breedte de organisatiedoelen uit Jaarplan 2019 in relatie met de strategische doelen 2022. Team Communicatie heeft daarbij actief ingezet op het realiseren van naamsbekendheid en van 10% groei van het percentage bewoners dat DDH kent als organisatie waar je terecht kunt als je duurzaam aan de slag wilt of bent. We kunnen meer impact realiseren als de Haagse Krach beweging van mensen in Den Haag die duurzaam (willen) doen, toeneemt.

Een groeiend aantal bezoekers van onze bijeenkomsten en evenementen geeft aan op de hoogte te willen blijven van onze activiteiten en laat hun mailadres achter. Dat heeft ervoor gezorgd dat ons adressenbestand met 13% is gegroeid. Door hen structureel te benaderen met ons aanbod van fysieke en online communicatiemiddelen hebben we

nog meer zichtbaar gemaakt wie we zijn en wat we doen. Zo hebben wij stakeholders op regelmatige basis geïnformeerd over de progressie die DDH maakt in het realiseren van haar Jaarplan 2019.

Ook de online resultaten laten een positieve ontwikkeling zien. In 2018 bezochten in totaal 40.793 mensen onze website. In 2019 waren dat er maar liefst 49.636. Dat is een toename van bijna 22%. Webtraders, het internet- en marketingbureau dat onze website host, voegt daaraan toe dat een dergelijke stijging van de bezoekersaantallen bijzonder goed is, omdat onze doelgroep geografisch erg specifiek is. Een zeer groot deel van deze bezoekers kwam voor het eerst op onze website kijken, wat betekent dat wij snel naar voren komen in veelgebruikte zoekmachines.

Toename duurzame community

We hebben voortdurend voor goede content gezorgd en actief aan content-marketing gedaan. Daarmee wilden we echt toegevoegde waarde aan de lezers en bezoekers van onze bijeenkomsten bieden. We hebben social media-advies

ingewonnen om meer zichtbaar te zijn en om groei van volgers te realiseren. Wij zijn dan ook trots dat onze duurzame community in 2019 is toegenomen met meer dan 10%: dit zijn bezoekers van de website duurzaamdenhaag.nl, het aantal volgers op Twitter, Facebook, LinkedIn en Instagram.

De grootste groei in 2019 zien we op Instagram en LinkedIn. Dit is in lijn met de huidige trend. Het aantal gebruikers in ons land op Instagram groeide naar 11,9 miljoen, terwijl Facebook ruim een half miljoen gebruikers in Nederland verloor. Waar de voorgaande jaren content rondom DDH-activiteiten voornamelijk was gericht op Facebook, verschoven ook wij in 2019 richting de professionals op LinkedIn met inspirerende interviews met duurzame ondernemers. En op Instagram zetten we veelvuldig (al dan niet gesponsorde) Instagram story's en posts in om onze community te activeren. Ook de website laat een positieve stijging zien in het aantal bezoekers. Blogs met tips over laagdrempelige maatregelen voor het verduurzamen van

de directe leefomgeving zijn populair en geven een piek in de bezoekersaantallen.

Onderzoek DDH-nieuwsbrief

Tussentijdse monitoring liet zien dat het aantal inschrijvingen voor het magazine niet toenam ondanks onze inspanningen om inspirerende content te schrijven. Het aantal aanmeldingen en opzeggingen voor het DDH-nieuwsbrief stabiliseerde. Omdat wij de nieuwsbrief als een belangrijk communicatiemiddel richting het activeren en inspireren van de duurzame Haagse community beschouwen, hebben we de waardering van de inhoud laten onderzoeken. Een student-stagiaire van de Haagse Hogeschool Commerciële Economie heeft abonnees en niet-abonnees gevraagd naar hun voorkeuren en interesses. Op basis van de resultaten hopen wij in 2020 de inhoud meer te kunnen toesnijden op de preferenties en wensen van de (potentiële) lezers. Het doel is meer lezers te bereiken en de Haagse Krach beweging te laten groeien. Ook is de positionering van DDH in de duurzame community onderzocht. De resultaten van het onderzoek zijn in de loop van 2020 bekend.

CIJFERS

49.363 = +22%
bezoekers website

4.646 = 0%
ontvangers nieuwsbrief

8.231 likes* = +1,4%
8.556 volgers* = +6%

3.766 volgers = +2%

1.500 volgers = +32%

385 volgers = +30%

*Het verschil tussen 'likes' en 'volgers' is dat alleen volgers standaard onze berichten voorbij zien komen, overigens niet alles, dit is afhankelijk van FB algoritmes. Als mensen onze FB pagina liken, staan we wel in hun 'like-lijst' maar krijgen ze organisatieberichten niet automatisch te zien.

» ONZE ORGANISATIE

Het team

Op gebied van personeel was 2019 een roerig en tegelijkertijd verder versterkend jaar. Roerig omdat we afscheid hebben genomen van twee gewaardeerde collega's: Milou Verweij (communicatiemedewerker) verhuisde naar Portugal en Evert Drewes (projectleider duurzaam ondernemen) naar Amersfoort. Roerig ook omdat een aantal collega's kampten met langdurig ziekteverlof, één werkte van mei tot oktober op halve kracht, één was volledig arbeidsongeschikt vanaf oktober en één medewerker in toeneemende mate arbeidsongeschikt vanaf september. Gelukkig hebben we onze doelen wel kunnen realiseren, door inzet van mensen uit onze flexibele schil (zie hieronder) en doordat we onze organisatie verder hebben kunnen versterken.

2019 was ook een versterkend jaar omdat in maart Claudia van Oosterhout is gestart als operationeel leider. Het aanstellen

van een tweede man/vrouw was een lang gekoesterde wens om de interne organisatie te versterken en Heleen Weening te ontlasten zodat zij meer tijd heeft voor het vervullen van haar strategische en naar buiten gerichte rol. De ruimte voor het aanstellen van Claudia van Oosterhout is ontstaan door de vacature projectleider duurzaam ondernemen niet opnieuw in te vullen. Die keuze was in lijn met het besluit om ons primair op bewoners en niet meer ook op ondernemers te richten. Daarnaast is Linde Veger in juni in dienst gekomen als projectondersteuner, na jarenlang als vrijwillig medewerker verbonden te zijn geweest. Cas van der Graaf is in maart begonnen als communicatiemedewerker, hij verving Milou Verweij.

In 2019 bestond de vaste bezetting uit 12 mensen: 6 projectleiders: Reinder Boon, Charlotte Bos (tevens senior communicatiemedewerker), Edwin Cornelissen, Evert Drewes

(tot 1 maart), Tom Golder, Amber van der Lans en Lennart van de Linde, 2 communicatiemedewerkers: Anouk Dehue, Milou Verweij (tot 1 maart) en Cas van der Graaf (vanaf 1 maart), projectondersteuner Linde Veger (vanaf 1 juni), office manager Yvonne Bledoeg, operationeel leider Claudia van Oosterhout (vanaf 1 maart) en directeur Heleen Weening. In totaal bedroeg de bezetting in 2019 9,61 fte.

Op de werkvloer werd het team versterkt door onze vrijwillige medewerkers Gerrit Jansen en Linde Veger. Linde is vanaf juni in dienst gekomen als projectondersteuner. We hadden een vaste medewerker in het loket: Asie Redzheb. Ook waren er gedurende het jaar 5 stagiair(e)s /afstudeerders bij ons in huis: Boaz van Noort (De Haagse Hogeschool, Opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling | Climate & Management), Lisanne Rovers (Wageningen University & Research, Bedrijfs- en Consumentenwetenschappen), Marije van Hell (De Haagse Hogeschool,

Opleiding Ruimtelijke Ontwikkeling Climate & Management), Marina Henstra (De Haagse Hogeschool, Opleiding Commerciële Economie), Mia Rosa Hupkens (Hogeschool Inholland, Domein Agri, Food @ Life Sciences).

De flexibele schil die we afgelopen jaren hebben gerealiseerd werkt goed; de circa 20 betrokken zzp'ers / associates met wie wij samenwerken geven ons de gelegenheid mee te ademen met meer en minder werk(druk). Afgelopen jaar hebben we 8 mensen op basis van inhuurbasis op basis van factuur betrokken bij de uitvoering van onze activiteiten en 9 studenten/oproepkrachten op basis van een 0-urencontract.

Raad van Toezicht

Duurzaam Den Haag kent een Raad van Toezicht en een directeur-bestuurder. De Raad van Toezicht bestaat in 2019 uit:

- René Dekeling
- Leo Freriks
- Willem Krzeszewski

- Hans Kuijpers
- Peter Smit (voorzitter per 1/1/19)
- Kirsten Wilkeshuis

De Raad van Toezicht houdt ook toezicht op het Klimaatfonds Den Haag. De Raad van Toezicht is in 2019 5 keer bijegekomen (21/2, 16/4, 2/7, 15/10 en 10/12). In 2019 zijn de volgende belangrijke zaken vastgesteld:

- Jaarrekening 2018 (inclusief bestuursverslag);
- Jaarverslag 2018;
- Toetreding nieuwe leden van de RvT;
- Bemensing Financiële Commissie;
- Koers doorontwikkeling DDH 2022;
- Uitgangspunten herijking relatie DDH – gemeente Den Haag;
- Begroting 2020;
- Jaarplan 2020.

De dagelijkse leiding ligt in de handen van Heleen Weening, directeur-bestuurder.

Duurzame bedrijfsvoering

DDH koopt net als voorgaande jaren voor al haar eigen evenementen lokaal, biologisch en zoveel mogelijk fair trade. De catering van onze netwerkbijeenkomsten is altijd vegetarisch. Boodschappen voor de wekelijkse personeelslunch, eveneens vegetarisch, worden gehaald bij Ekoplaza.

Uitgangspunt voor reizen van de medewerkers is om met de fiets te reizen. Tenzij dat niet mogelijk is, dan volgt het OV. DDH doet aan afvalscheiding, papier, plastic en glas. Groente- en fruitafval verzamelen we in de Bokashi-set op kantoor. Compost brengen we naar de compostbak in de tuin van Het Nutshuis. We printen zo min mogelijk documenten, standaard dubbelzijdig en zwart-wit en we gebruiken gerecycled papier.

Het kantoor van DDH bevindt zich in een energiezuinig gebouw: Het Nutshuis.

Team Duurzaam Den Haag.

Al onze kantoorruimtes zijn voorzien van ledverlichting. De Nutstuin is een groene oase in de stad met zonnepanelen, windmolens en een hemelwateropvang ten behoeve van de groene gevel van een naastgelegen betonnen parkeergarage. De vijver wordt aangevuld met water uit een bestaande bron en twee imkers verzorgen de bijenkasten in de tuin.

Financieel resultaat 2019

Het jaar 2019 hebben we afgesloten met een positief resultaat van € 10.617, circa € 2.500 hoger dan begroot. Het positieve resultaat is gerealiseerd uit aanvullende activiteiten die daarmee ook bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van Duurzaam Den Haag. Deze positieve ontwikkeling past in de ambitie om de organisatie op termijn zelfstandiger te kunnen laten opereren met ook een financiering uit andere bronnen dan de subsidies van de gemeente Den Haag. Het positieve resultaat zal worden toegevoegd aan de overige reserve ten behoeve van

het weerstandsvermogen, wat wij van belang vinden voor de continuïteit van onze organisatie.

Vooruitblik 2020

In 2020 pakken we door op wat we in voorafgaande jaren hebben opgebouwd. Dat doen we in wetenschap dat de wereld is veranderd. Zo is er in korte tijd veel bewustzijn, aandacht en beweging gekomen voor duurzaamheid. Het brengt mensen op de been die meer daadkracht eisen van overheid en beleidsmakers. En geeft onrust bij mensen die zich bewust worden dat er een verandering van hen gevraagd wordt, maar niet weten wat precies van hen verwacht en de gevolgen niet kunnen overzien. Alle gemeenten en regio's in Nederland zijn aan de slag met energietransitie-strategieën, er is een landelijk Klimaatakkoord en steeds meer marktpartijen worden actief op het gebied van duurzaamheid. Duurzaamheid is alom aanwezig in het nieuws en er zijn allerhande producten en diensten

waarmee mensen worden gestimuleerd om hun woning verduurzamen, van financiële regelingen vanuit de rijksoverheid tot zonnepanelen bij IKEA.

Deze ontwikkelingen vragen om voortdurende herijking van onze rol. Die rol is om telkens te doen wat nodig is om de duurzaamheidsbeweging in Den Haag aan te jagen, te verbreden en te vergoten tot het punt is bereikt dat duurzaam doen het ‘nieuwe normaal’ is. Dat doen we steeds op de plek waar vernieuwing plaatsvindt. We opereren in de voorhoede. Omdat we (groepen) bewoners bewust- en actiebereid maken om duurzaam aan de slag te gaan, zijn we een wegbereider voor aanbieders van duurzame maatregelen en oplossingen. Waar mogelijk ontwikkelen we met partijen (uit de leef- en systeemwereld) nieuwe collectieve aanpakken. Marktpartijen zijn een belangrijke volgende schakel in de keten wanneer we bewoners in beweging hebben gekregen om de stap naar uitvoering te zetten. Waar

marktpartijen met grootschalige uitrol aan de slag gaan, zijn wij niet meer nodig.

Wij bereiden de weg voor ten behoeve van die grootschalige uitrol, want de energietransitie komt er niet met alleen aandacht voor en kennis van techniek, financiering en wetgeving. Daarnaast is namelijk kennis van (openbare) ruimte én verstand van mensen nodig. Dat laatste hebben wij. Een goede relatie met bewoners in buurten is cruciaal. Daar ligt onze kracht en expertise als ‘vertrouwde derde partij’: verbindingen tot stand te brengen tussen de systeem- en de leefwereld en participatie van bewoners te organiseren en versterken. We hebben kennis van buurten en ervaring op het gebied van bewonersparticipatie en doelgroepactivatie. We kennen bewoners, we hebben een persoonlijke en menselijke relatie met lokale initiatiefnemers en een intensieve en actieve betrokkenheid bij buurtinitiatieven. We hebben een lange adem en we zijn met hart en ziel gecommiteerd aan de opgave.

Daarom richten we ons in 2020 op de organisatie van de uitvoering van de energietransitie in Den Haag vanuit het perspectief van burgerkracht en bewonersparticipatie. We activeren groepen bewoners op gebied van schone en betaalbare energie, vergroenen en waterberging. We ondersteunen actieve bewonersgroepen en maken hun initiatieven zichtbaar. Als vertrouwde derde partij brengen we relaties tot stand tussen betrokkenen bij de Haagse duurzaamheidsopgave – en hun resources. Daarmee zorgen we dat bewoners in de energietransitie als gelijkwaardige gesprekspartner aan tafel zitten met systeempartijen. Bovendien versterken we de Haagse duurzaamheidsbeweging door samen met alle stakeholders nieuwe collectieve oplossingen te ontwikkelen met maximaal eigenaarschap van bewoners.

Samengevatte begroting

De begroting voor het boekjaar 2020, zoals vastgesteld door de Raad van Toezicht in haar vergadering van 10 december 2019, ziet er in hoofdlijnen als volgt uit:

BATEN (in €)	
Basisbijdrage Gemeente Den Haag	480.000
Nationale Postcode Loterij	46.800
Projectsubsidies en bijdragen	689.000
Overige baten	254.175
Totaal baten	1.469.975

LASTEN (in €)	
Personeelskosten, vast	887.300
Personeelskosten, variabel	90.500
Huisvestingskosten	47.500
Organisatiekosten	94.950
Afschrijvingen	4.500
Kosten activiteiten	336.750
Financieringsresultaat	500
Totaal lasten	1.462.500
RESULTAAT	7.975

Jouw partner in duurzaam doen

Stichting Duurzaam Den Haag

ADRES	Riviermark 5 2501 CP Den Haag
TELEFOON	070 364 30 70
E-MAIL	info@duurzaamdenhaag.nl
WEBSITE	www.duurzaamdenhaag.nl